

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Lausunto uutta yhteistoimintalakia ja eräitä siihen liittyviä lakeja koskevasta työryhmän mietinnöstä
Viite: Lausuntopyyntö VN/7350/2019

Pyydettyinä lausuntona Helsingin hovioikeus esittää seuraavaa:

1 Yleistä

Esityksessä ehdotetaan, että yhteistoimintalain seuraamusjärjestelmä rakentuisi edelleenkin osin siviilioikeudelliselle hyvitysseuraamukselle ja osin rikosoikeudelliselle seuraamukselle.

Hovioikeus hyväksyy sen, että seuraamusjärjestelmä aiempaan tapaan perustuu osin siviilioikeudelliselle hyvitysseuraamukselle ja osin rikosoikeudelliselle seuraamukselle. Hovioikeus haluaa kuitenkin tuoda esille, ettei rikosoikeuden käytön viimesijaisuutta ole ehdotuksessa perusteellisesti punnittu ja muun kuin rikosoikeudellisen järjestelmän soveltuvuutta yhteistoimintalain alaiseen menettelyyn olisi voitu selvittää työryhmän toimesta laajemminkin.

2 Hyvitys työntekijälle ja hyvityksen rahamäärän tarkistaminen

Esityksen 44 §:ssä säädetään hyvityksestä työntekijälle. Hovioikeus pitää perusteltuna sitä, että säännöksessä on, kuten ennenkin, selkeä viittaus niihin säännöksiin, joiden tahallinen tai tuottamuksellinen noudattamatta jättäminen sellaisenaan voi synnyttää velvollisuuden maksaa hyvitystä.

Edelleen hovioikeus pitää perusteltuna sitä, että voimassa olevasta laista poiketen luettelo niistä seikoista, jotka on otettava huomioon hyvityksen määrää arvioitaessa, ei ole tyhjentävä. Hovioikeus katsoo, että kyseisen kaltainen nykyaikaiselle sääntelylle tyypillinen avoin säännös hyvityksen määrään vaikuttavista tekijöistä antaa lain soveltajalle aiempaa paremmat edellytykset harkita sitä, mitä seikkoja kussakin yksittäistapauksessa on otettava huomioon sekä mikä niiden painoarvo kussakin yksittäistapauksessa on. Toisaalta hovioikeus pitää tärkeänä, että säännös riittävän kattavuutensa ansiosta ohjaa lain soveltajaa kiinnittämään huomiota niihin seikkoihin, joilla yleensä on merkitystä hyvityksen määrää arvioitaessa. Hovioikeuden näkemyksen mukaan tämä on omiaan edistämään oikeuskäytännön yhtenäisyyttä.

Hovioikeus kannattaa sitä, että voimassa olevaan lakiin sisältyvä maininta rikkomuksen asteesta korvataan kielellisesti oikeaoppisemmalla ja täsmällisemmällä ilmaisulla ”rikkomuksen laatu ja laajuus”.

Lisäksi hovioikeus kannattaa sitä, että uuteen lakiin otetaan esityksessä todetuin tavoin maininta rikkomuksen moitittavuudesta ja työnantajan pyrkimyksestä korjata menettelynsä hyvityksen määrään vaikuttavana tekijänä. Kuten esityksestä ilmenee, neuvotteluiden oikea-aikaisuuteen ja oikeansisältöiseen noudattamiseen saattaa liittyä toisinaan tulkinnanvaraisuutta. Tällaisessa tilanteessa on perusteltua, ettei velvoitteen rikkomiselle tai laiminlyönnille anneta kokonaisharkinnassa niin suurta painoarvoa kuin silloin, kun neuvotteluiden oikea-aikaisuutta ja oikeansisältöistä noudattamista koskeva kysymys tietyssä yksittäistapauksessa on selvä. Lisäksi on perusteltua, että työnantajan pyrkimykseen

korjata menettelyssä tapahtuneen virheen seuraamukset oma-aloitteisesti suhtaudutaan kannustavammin kuin työnantajan menettelyyn silloin, kun tämä ei henkilöstön edustajan tai työntekijän huomautuksesta huolimatta edes pyri korjaamaan menettelyssä mahdollisesti tekemiään virheitä.

Hyvityksen rahamäärän korottamisen osalta hovioikeus toteaa, että tuomioistuinten kannalta olisi tärkeää, jos lain esitöistä ilmenisi, onko korotuksen tarkoituksena nostaa hyvitysten tasoa kautta linjan vai kohdistaa korotus yksinomaan törkeimmiksi katsottaviin rikkomuksiin.

Edelleen hovioikeus toteaa, että yhteistoimintalain jo entuudestaan sisältämä hyvityksen rahamäärän tietyin aikavälein tapahtuvaa tarkistamista koskeva 45 § jää muutosten pienuuden johdosta käytännössä merkityksettömäksi. Hovioikeus katsoo, että kyseinen säännös voitaisiin poistaa tarpeettomana.

3 Rangaistussäännökset

Esityksen 46 §:ssä säädetään uutena asiana yhteistoiminta-asiamiehen antaman kehotuksen laiminlyönnin rangaistavuudesta. Rangaistavuus kytkeytyisi esityksen mukaan ainoastaan niihin tilanteisiin, joissa työnantaja ei laiminlyötyään velvoitteiden oma-aloitteisen korjaamisen yhteistoiminta-asiamiehen ohjeistuksenkaan jälkeen korjaisi 2 luvussa säädettyjen velvoitteiden vastaista menettelyään.

Hovioikeus toteaa, että yhteistoimintavelvoitteen rikkomista koskevat rikosasiat ovat varsin harvinaisia hovioikeudessa. Helsingin hovioikeuden asianhallintajärjestelmästä löytyy noin viiden vuoden ajalta yhteensä kolme asiaratkaisua kyseisellä nimikkeellä. Vireillä on tällä hetkellä yksi kyseistä nimikettä koskeva asia. Hovioikeus pitää mahdollisena, että uudenlaisen kriminalisoinnin seurauksena tuomioistuimiin saattaa esitetyn järjestelmän moniportaisuudesta huolimatta tulla aiempaa hieinan enemmän yhteistoimintavelvoitteen rikkomista koskevia rikosasioita. Hovioikeus pitää kuitenkin todennäköisenä, että sanotun kaltaiset asiat useimmissa tapauksissa jäävät käräjäoikeuden tuomion varaan ilman, että niistä välttämättä haetaan muutosta hovioikeudelta. Sen vuoksi ehdotettu sääntely ei sanottavasti lisänne yhteistoimintavelvoitteen rikkomista koskevien asioiden määrää hovioikeudessa.

Siinäkin tapauksessa, että sanotun kaltaisia asioita tulee hovioikeuden tutkittavaksi, ne eivät laatunsa puolesta kuormittane hovioikeutta enempää kuin muut yksinkertaiset rikosasiat. Esityksestä ilmenevin tavoin hovioikeuden tutkittavana olisi ainoastaan se, onko työnantaja noudattanut yhteistoiminta-asiamiehen antamaa, lainvastaisen asiantilan osoittavaa kehotusta. Toki tällöin on tärkeää, että kehoitus laaditaan täsmällisesti ja yksiselitteisesti.

Hovioikeus kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että esityksen mukaan yhteistoiminta-asiamiehen antama kehoitus olisi luonteeltaan hallintopäätös, josta työnantaja saa valittaa hallinto-oikeuteen ja hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Lain esitöistä tulisi selvästi ilmetä, mikä on yhteistoiminta-asiamiehen antamaa kehotusta koskevan vireillä olevan hallintovalitusprosessin vaikutus yleisessä tuomioistuimessa käsiteltävän rikosasiaan eli voidaanko lainvoimaa vailla-kin olevan kehotuksen perusteella ketään rangaista. Jos tarkoitus olisi, että rikosoikeudellinen vastuu voisi syntyä vailla lainvoimaakin olevan hallintopäätöksen perusteella, mitä tapahtuisi, jos hallinto-oikeus myöhemmin kumoo tai muuttaa kehotusta?

Edelleen hovioikeus toteaa, että ehdotuksen mukaisen 46 §:n 3 kohdan mukaan kriminalisoidaan se, jos työnantaja tai tämän edustaja tahallaan tai huolimattomuudesta muulla kuin 44 §:ssä säädetyllä tavalla rikkoo 3 luvussa tarkoitettuja velvollisuuksiaan. Hovioikeuden käsityksen mukaan säännöksellä viitataan lain 24 §:ään (neuvotteluiden kirjaaminen) ja 25 §:ään (työnantajan selvitys). Jos

rikosoikeuden käyttäminen myös näissä tapauksissa on välttämätöntä, hovioikeus katsoo, että säännöstä olisi syytä legalitettiperiaatteen vuoksi selkeyttää siten, että siitä ilmenisi suoraan rikosoikeuden piiriin tuotava menettely.

Lausunnon on valmistellut hovioikeudenneuvos Satu Saarensola.

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized cursive letters that appear to read 'Asko Välimaa'.

Asko Välimaa
presidentti